Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгдэгты!

БУРЯТ-МОНГОЛОЙ ҮНЭН

ВКП(б)-эйн Б.-М. Обкомой ба БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй орган

1940 оной АВГУСТ 9 Пятница № 183 (3183)

Сэн 10 мүнгэ.

„Хуряалгын хүдэлмэрие богонихон болзор соо үнгэргэхэ, ургаса гээлгые тоһёолдуулхагүйн, мүн хүдөө ажахын продуктнуудые бэлэдхэлгын, гүрэнэй планиие саг соонь ба хүсэд дүүргэхын зорилгоор, ВКП(б)-эйн ЦК ба СССР-эй СНК болбол хуряалгын хүдэлмэринүүдые саг соонь үнгэргэлгэдэ ба гүрэнэй бэлэдхэлэй планиие Правительстваар тогтоогдоһон болзор соо дүүргэлгэдэ колхознигуудые, МТС, совхоз ба бэлэдхэлэй аппарадай хүдэлмэрилэгшэдые үргөөр мобилизовалхыень партийна, советскэ, комсомольско, газарай ба бэлэдхэлэй органуудые уялгалха“.

(ВКП(б)-эйн ЦК ба СССР-эй СНК-гэй тогтоолһоо).

Латвийска Советскэ Социалистическэ Республикада амаршалга

Үсэгэлдэр СССР-эй Верховно Совет болбол Латвийска Советскэ Социалистическэ Республикые тэгшэ эрхэтэ союзна республика болгон, Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союзай составта абаха тухай закониие нэгэн дуугаар баталба.

Алдарта Кремль соо юу болжо байһаниие бүхы дэлхэй шагнана. Советскэ Бессараби, хойто Буковина, Литва, Латви ба Эстониие Советскэ Союзай составта оруулха шухалын шухала асуудалые шиидхэхын тушада, эдэ гүрэнүүдэй арадуудаар Москва эльгээгдэһэн бүрин эрхэтэ делегадуудай үгые тус оронуудай ажалшад баяртайгаар угтасано.

Энэ үдэрнүүдтэ ССР Союзай Верховно Соведэй шиидхэжэ байгаа зүйлнүүд хадаа туйлай ехэ уласхоорондын удхашанартай. Энэ даанхай байха нациин эрхэ тухай асуудал Советскэ Союзда өөрынхөөрөө демократическаар яажа шиидхэгдэнэб; хүсэнтүгэс Советскэ Союз хадаа шэнэ советскэ республикануудые тэгшэ эрхын үндэһэ һуури дээрэ өөрынгөө составта яажа абанаб; советскэ гүрэнүүдэй системэ яажа бүхэжэнэб; үшөө үсэгэлдэр байхада буржуазна диктатурын дарлалта доро зобожо байһан арадууд дээрэ социализмын наран яажа яларан манданаб гэжэ бүхы дэлхэй харана.

Баруун Украинын, Баруун Белоруссиин, Бессарабиин, Хойто Буковинын, Литвын, Латвиин ба Эстониин арадуудые хамгаалалгадаа абаһан ба тэдэниие империалистическэ дайнһаа абарһан, советскэ гүрэнэй хүсэшадалые бүхы дэлхэйн арбаад ба зуугаад мянган ажалшад ойлгоно. Советскэ Союз болбол бүхы Советскэ Союзай ажалшадта ба бусад оронуудахи ханинүхэдтэ туйлай ехэ удхашанартай шухала историческа зорилгые шиидхэбэ. Балти шадарай гүрэнүүдые Советскэ Союзда добтолхо плацдарм болгон хэрэглэхэ арга үгы болгодоо: СССР хадаа Балтийска далайда үбэлдөө хүрэлгэгүй портнуудтай болоо; тэрээнэй хилэнүүд баруун тээшээ, урагшаа ба хойшоо үргэдөө; энэ жэлдэ Советскэ Союзай хүнзоной тоо 23 миллион хүнүүдээр ургаа; Советскэ Союз хадаа, уласхоорондын удхашанартай шухала асуудал бүхэн СССР-эй һанамжые абангүйгөөр шиидхэгдэжэ шадагдахагүй гэһэн, тиимэ хүсэтэ фактор болоо.

СССР-эй составта Латвиин республикые абалга ехэ удхашанартай. Юуб гэхэдэ, латвийска арад ба СССР-эй арадууд болбол хэдэн арбаад жэлэй торшо соо царизмтай, помещигүүдтэй ба капиталистнуудтай тэмэсэлэй үндэһэтэй байһыень холбоно. Революционно марксистнуудаар хүтэлбэрилэгдэһэн, Латвидахи хүдэлмэришэдэй хүдэлөөн хадаа ородой түрүүшын революциин хүгжэлтэдэ ехэ үүргэ дүүргэһэн байна. Ленин болбол Латвиин марксистска хэблэлдэ хабаадалсаһан ба латвийска марксистска „Циня“ гэжэ газетын 1910 оной июлиин 10-най үдэрэй номерто бэшээ һэн: „революциин үедэ латвийска пролетариат ба латышска социал-демократи болбол самодержавида ба хуушан стройн бүхы хүсэнүүдтэ эсэргүү тэмэсэлдэ түрүүшын, бүри шухала һууринуудай нэгые эзэлнэ“.

„Абсолютизмда эсэргүү добтолгодо тэрээнэй хүтэлбэрилхы авангардна үүргэ хадаа,—Ленин бэшээ һэн,—гансал босолгоото тэмэсэлээр хизаарлаагүй гэжэ мүн лэ али байна: тэрэ хадаа зэбсэгтэ восстаниин авангардта ябана, тэрэ хадаа хүдэлөөе эгээн дээдэ шатада, тайлбарилан хэлэбэл, восстаниин шатада үргэлгэдэ бүгэдэһөө ехээр туһалаа. Тэрэ хадаа царизмда ба помещигүүдтэ эсэргүү агууехэ революционно тэмэсэлдэ латышска хүдөөажахын пролетариадые ба латышска таряашаниие, ондоо хэнһээшье үлүүгээр, татан оруулаа“.

Латвийска большевигүүдтэ эсэргүү зорюулан хэгдэһэн хэһээлтэшье, каторгашье ба сүлэлгэшье, генералнууд Орловай ба Меллер-Закомельскиин карательна экспедицишье Латвиин хүдэлмэришэн ангиин эрэлхэг ба шэн зоригые эбдэжэ шадаагүй. Реакциин үедэ большевистскэ позициие аршалжа шадаһан үнэхөөрөө большевигүүд латвийска марксистнуудай зэргэдэ бии байһандань Ленин омогорходог бэлэй.

Латвийска хүдэлмэришэд болбол 1917 оной Октябрьда капиталистнууд ба помешигүүдэй засагые унагаалгада ба гражданска дайнай үедэ активнаар хабаадалсаа һэн. Пролетарска диктатурые тогтоолгын историдо өөһэдынгөө нэрэнүүдые бэшэһэн нилээд олон суута боецүүд бидэнэй зэргэһээ ургаа һэн гэжэ латвийска арад омогорхожо шадаха.

Меньшевигүүдэй туһаламжатайгаар буржуази хадаа Латвидахи бүхэжөөдүй байһан залуухан советскэ засагые унагааһан байгаа. Орондомнай улаан туг дахяад шэнээр мандаха, советскэ арад ахадүүгэй гараа һарбайжа, буржуазиин дарлалтые һалгаажа хаяхадамнай туһалха гэһэн найдалгатайгаар Латвиин арад 22 жэл шахуу хүлеэжэ һуугаа.

Үсэгэлдэр СССР-эй Верховно Соведэй Сессиин заседани дээрэ выступалһан, латвийска сеймын бүрин эрхэтэ комиссиин член нүх. Плесумс хадаа Латвида Советскэ засаг дахин шэнээр мандаха саг ерэхэ тухай Ленинэй хэлэһэн мэргэн үгэнүүдые һануулаа. Теэд, эдэ үдэрнүүд мүнөө ерээ! Соведэй улаан туг, коммунизмын улаан туг Латви дээрэ үргэгдөө, энэ тугые дахин доошонь буулгажа шадаха хүсэн дэлхэй дээрэ үгы. Ушарынь, мүнөө Латви болбол 193 миллионно советскэ арадай хүсэнтүгэс дэмжэлгэдэ түшэглэнэ.

Латвийска арад энээнһээ хойшодоо ехэхэн хүдэлмэри бүтөөхэ болоно. 20 гаран жэл соо совет ороной ябаһан замаар, богонихон болзор соо гүйжэ гарахань хэрэгтэй, гээгдээд байһан нилээд ехэ юумээ хүсөөхэнь хэрэгтэй. Бессарабиин, Латвиин, Литвын ба Эстониин арадууд угаа ехэ аргатай байна гэбэл,—тэдэнэр хадаа Ленин—Сталинай партиин туг доро СССР-тэ социалистическэ байгуулалтаар 20 жэл соо сугларһан, шалгагдаһан, угаа ехэ то лотомо опыдые хэрэглэжэ шадаха.

Мүнөөдэр Верховно Совет хадаа, Балтиин далай шадарай үшөө нэгэ шэнэ советскэ республикые—Эстониин республикые Советскэ Союзай составта абаха тухай асуудал шиидхэхэнь Литва ба Латвиин республиканууд агуу ехэ, хүсэнтүгэс советскэ арадуудай бүлын составта али тухай анхаралтайгаар ба баяртайгаар абтааб, Эстонско республикашье тиимэ эрлэ абтаха байһандань ямаршье һэжэггүй.

Советскэ Союзай ажалшад һайнаар ба найдамтайгаар урагшаа хаража ябана. Капиталистическэ юртэнсэ дээрэ дайн сэрэгэй галта һалхин шуухижа байна. Энэ дайнай эсэсынь харагданагүй. Советскэ Союз болбол Латви, Литва ба Эстониие СССР-эй составта абаха тухай асуудал зүбшэн хэлсэжэ байхадаа, эдэ шэнэ ороһон арадуудтайгаа хамта, Ленин—Сталинай партиин агуу ехэ туг доро коммунизмын стройнууд тээшэ үшөө улам ехэ найдамтай алхамаар урагшаа дабшахын тулада, арадай мобилизациие бэлэн байлгые бүхэжүүлхэ, ямаршье туршалгада бэлэн байха гэһэн агууехэ уялга тухайгаа бата бүхөөр һанажа байна.

СССР-эй Верховно Соведей VII Сесси

Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй августын 6-най хамтарһан заседаниин дневник

Үдэшын 6 час. Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй хамтарһан табадахи заседани эхилбэ. Хэлсэхэ зүйлдэ — Эстониин Гүрэнэй Думын бүрин эрхэтэ комиссиин мэдүүлгые зүбшэн хэлсэлгэ. Түрүүлэгшын столдо — Союзай Соведэй түрүүлэгшэ депутат А. А. Андреев, Национальностьнуудай Соведэй түрүүлэгшэ депутат Н. М. Шверник, Союзай Соведэй түрүүлэгшын орлогшонор депутадууд Т. Д. Лысенко ба Усман Юсупов, Национальностьнуудай Соведэй түрүүлэгшын орлогшонор Ч. А. Асланова ба М. В. Кулагин. Ложонуудта — нүхэр И. В. Сталин, В. М. Молотов, К. Е. Ворошилов, М. И. Калинин, Л. М. Каганович, А. И. Микоян, А. А. Жданов, Н. С. Хрущев, Л. П. Берия, Г. М. Маленков, М. Ф. Шкирятов, А. Е. Бадаев, Н. А. Булганин, А. Я. Вышинский, Н.А. Вознесенский, Р.С. Землячка, А. Ф. Горкин ба СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй бусад членүүд, арадай Комиссарнууд. Депутадууд ба айлшад болбол нүхэр Сталиниие ба тэрэнэй соратнигуудые—партиин ба правительствын хүтэлбэрилэгшэдые үни удаан замхаршагүй овацияар угтана.

СССР-эй Верховно Соведэй заседаниин зал соо Эстониин Гүрэнэй Думын бүрин эрхэтэ комиссиин членүүд ороно. Тэдэнэр болбол социализмын ороной Верховно органай трибуна дээрэ 1905 ба 1917 онуудай боевой тугуудые асарба. Эстониин ажалша арад тэдэ тугууд доро ябажа тэмэсэһэн ба илаһан байна. Бүрин эрхэтэ комиссиин членүүд болбол книгые — ажалшадай дура зоригые түрүүшынхеэ сүлөөтэйгөөр үзүүлһэн, Эстониин гүрэнэй думын декларациие асарба.

Депутадууд ба айлшад болбол Эстонско арадай эльгэгдэмэлнүүдые халуун овацияар угтана, тэдэнэй нюураар советскэ Эстониин бүхы ажалшадые амаршална. Эстониин коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй секретарь нүхэр М. Лауристин болбол бүрин эрхэтэ комиссиин зүгһөө үгэ хэлэбэ. Коммунистическэ парти болбол Эстониин ажалшадые бузар булай дайсадта—буржуазно-помещигүүдэй плутократическа кликэдэ эсэргүү тэмэсэлдэ хүтэлөө. Компарти хадаа реакциин хара үдэрнүүдтэ ажалшадтаяа хамта байгаа, тэрэ болбол ажалшадые илалтада асараа.

Нүхэр Лауристин болбол үгэеэ эстонско хэлэн дээрэ хэлэбэ. Эстониин арадай ажахы уналтада хүрэһэн байгаа: заводууд ба фабриканууд үгырээ, станогууд жэбэрээ, хүдэлмэригүй хүнүүд үлэсхэлэндэ зобожо ябза. Хэрбээ революциин урда тээхи үедэ Эстониин ехэ машинабайгуулгын ба текстильнэ предприятинууд дээрэ 36000 хүн хүдэлмэри жэ байгаа һаа, 1940 ондо орой 17000 хүдэлмэрилнэ. Таряашад болбол газаргүй дээрэһээ ядаржа байгаа, тэдэниие налогууд ба хизааргүй штрафууд зобоодог бэлэй. Эстонско арадай ядарал ба гуйраншалга туйлай хэмжээнүүдтэ хүрэһэн байгаа.

Зүгөөр, арад дуугай байгаагүй. Гүнзэгы подпольдо оруулагдаһан революционно хүдэлөөн бусалжа ба орьелжо байгаа. Тэрэниие Эстониин коммунистическэ парти толгойлоо. Плутократическа режимтэй тэмэсэлдэ Эстонско арадай үсөөн бэшэ тооной эрхим хүбүүд ба басагад наһа бараһан байна. Тэдэнэй заримань тюрьмануудта ба полицейскэ хаалтануудта һууһан байна. Нүхэр Лауристин тэдэнэй заримынай нэрэнүүдые нэрлэнэ. Тэдэнэр эндэ: Верховно Соведэй заседаниин зал соо.

Нүх. Лауристин болбол Советскэ Эстониин хүндэлэлдэ, агууехэ Советскэ Союзай, Советскэ правительствын ба тэрэнэй толгой нүхэр Молотовай хүндэлэлдэ, агууехэ Сталинай хүндэлэлдэ здравицые соносхоно, зал соо оваци нэрьенэ. Нүхэр Сталинда баярай амаршалганууд СССР-эй арадуудай хэлэнүүд дээрэ сууряатана. Депутадууд ба айлшад бодно, олон дабхар „ура“ нэрьенэ.

Түрүүлэгшэ депутат Андреев болбол СССР-эй Верховно Соведэй депутадуудай дунда һууринуудые эзэлхыень Эстониин Гүрэнэй Думын бүрин эрхэтэ комиссиин членүүдые уриба.

Сесси болбол Эстонско Советскэ Социалистическэ Республикын гүрэнэй думын бүрин эрхэтэ комиссиин мэдүүлгые зүбшэн хэлсэлгэдэ ороно.

Түрүүлэгшэ депутат Андреев болбол бүрин эрхэтэ комиссиин член нүхэр Юлиан Тельманда үгэ үгэнэ. Трибуна дээрэ тэрэнэй гарахада депутадууд ба айлшад халуун аплодисментнүүдээр угтаба. Тэрэнэй үгэнь Эстонско хэлэн дээрэ гайхамшагаар ханхинна.

—Хүндэтэ нүхэд, СССР-эй Верховно Соведэй депутадууд. Эстонско Советскэ Социалистическэ Республикын ажалша эхэнэрнүүдэй зүгһөө танда, дүлэтэ, пролетарска баярые хүргэнэб, — гэжэ нүхэр Тельман хэлэнэ. Бидэнэр, Эстонско Советскэ Социалистическэ Республикын делегадууд, Советскэ Союзай составта орохо тухай сүлөөлэгдэһэн эстонско арадай эрилтые танда дамжуулхын тула ерээбди.

Нүхэр Тельманэй үгын эхэнхи хубинь эстонско арадай үнгэрһэн байдал тухай хөөрөөн болоно, арад болбол олон жэлнүүдтэ, ямаршье хэлэнүүдые мэдэхэгүй, хүсэрхэлгэ ба дээрмэдэлгын засаг доро байгаа. Эстонско буржуази хадаа Советскэ Союздахи гайхамшаг ажабайдал тухай үнэн байдалые арадһаа али болохоор нюудаг бэлэй.

Нүхэр Тельман хадаа агууехэ Советскэ Союзай арадуудай хани барисаагай хүндэлэлдэ, социализмын ороной хилэнүүдые үнэнөөр хамгаалагша—Улаан Армиин, Советскэ правительствын толгой нүхэр Молотовай хүндэлэлдэ, эсэгэ, багша, хани ба вождь Иосиф Виссарионович Сталинай хүндэлэлдэ здравицые тон ехэ баяраар соносхоо.

Эстониин гүрэнэй думын бүрин эрхэтэ комиссиин член нүхэр Г. Абельс трибуна дээрэ гарана. Тэрэ болбол Эстонско таряашадай зүгһөө СССР-эй Верховно Соведэй депутадуудые амаршалан, тэрэнэй историческа судьбануудта өөрынгөө үгые зорюулна. Олон жэлнүүдэй торшо соо эстонско таряашад болбол помещигүүд ба баронуудай дарлалта доро зобожо байгаа.

Мүнөө, орон соо советскэ засагай тогтоогдоходо Эстониин ажалша таряашад хүнгэхэнөөр амилжа эхилээ. Газар үгы ба бага газартай таряашадта газар хубаан үгэхэ хүдэлмэри эхилэгдээ.

Нүхэр Абельс болбол агууехэ Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союзда Эстонско ССР-ые абаха гэһэн эстонско ажалша арадай халуун эрилтые нэрьемэ аплодисментнүүд доро дамжуулба.

Эстониин гүрэнэй думын бүрин эрхэтэ комиссиин член М Юрна трибуна дээрэ гарана. Эстониин ажалша интеллигенциин нэрэһээ тэрэ болбол СССР-эй Верховно Соведтэ дүлэгэ баярые хүргэжэ, Советскэ Социалистическэ Республикын Союзда абаха тухай эрилтые дамжуулна.

Бүрин эрхэтэ комиссиин член нүхэр Н. Руусай үгэ халуунаар угтагдаа. Тэрэ болбол эстонско хүдэлмэришэд ородой пролетариадтай хамта гурбан революцинуудта хабаадаа гэжэ һануулна, ажалша хүн түрэлтэнэй гениальна вождьнууд Ленин ба Сталинаар байгуулагдаһан большевистскэ партиин үнэн хүбүүд эстонско пролетариадые хүмүүжүүлһэн ба хатуужуулһан байна. Таллинска хүдэлмэришэд болбол СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй түрүүлэгшэ М. И. Калининие һайнаар таняха юм, тэрэ болбол Таллинда хүдэлмэрилһэ ба эстонско пролетариадай дунда сусаршагүй революционно хүдэлмэри ябуулһан байна.

—Нүхэр Сталинай хүтэлбэри доро,—нүхэр Руус хэлэнэ,—тэрэнэй гениальна һургаалай компасоор зэбсэглэгдэһэн манай арад ерээдүйн гайхамшагые угтан дабшана.

Түрүүлэгшэ депутат Андреев болбол Карело-Финскэ ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй түрүүлэгшэ нүхэр О. В. Куусиненда үгэ үгэнэ. Депутадууд ба айлшад болбол финскэ пролетариадай үнэн хүбүүн, Карело-финскэ арадай зол жаргал ба һэлбаралтын түлөө сусаршагүй тэмэсэлшэ нүхэр Куусинениие үни удаан шанга овацияар угтаа. Тэрэнэй халуун, зоригжуулама үгэ, аплодисментнүүдээр угтагдаа.

Советскэ правительствын даалгабаряар, нүхэр Куусинен болбол Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союзда Эстонско Советскэ Социалистическэ Республикые абаха тухай законой проектые Сессиин үзэмжэдэ табина.

Депутадууд ба айлшад болбол нүхэр Куусиненээр соносогдоһон законой проектые үни удаан замхаршагүй овацияар угтана.

Түрүүлэгшэ депутат Андреев энэ проектые голосованида табина. Голосовани болбол палатануудта тус тустаа хэглэбэ.

Депутат Андреев соносхоно:

—Нүхэд депутадууд, Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союзда Эстонско Советскэ Социалистическэ Республикые абаха тухай закон Верховно Соведээр нэгэн дуугаар абтаба.

Эдэ үгэнүүдтэ харюу болгон, оваци угаа ехэ хүсөөр ургана. Бүхы сугларагшад өөһэдынгөө һууринуудһаа бодно, СССР-эй арадуудай ахадүүгэй бүлын членүүдые баяраар амаршална.

—Советскэ Эстонидо—„Ура“—зал соо сууряатана.

Эстониин Гүрэнэй Думын бүрин эрхэтэ комиссиин членүүд амаршалгын абяануудаар харюусана:

—Советскэ Союз мандаг!

Энээгээр, Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй хамтарһан табадахи заседани дүүрэбэ.

Латвидахи бүхэарадай һайн үдэр

Рига, августын 5. (ТАСС). Советскэ Латвиин ажалшад болбол СССР-эй Верховно Соведэй мүнөөдэрэй заседаниин нээлгые тон ехээр хүлеэбэ. СССР-эй составта Латвийска ССР-ые абаха тухай Латвийска республикын сеймын бүрин эрхэтэ комиссиин мэдүүлгэ заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдэбэ. Ригын площадьнууд дээрэ репродукторнууд табигдажа, Москваһаа Сессиин заседаниин ябасые дамжуулба. СССР-эй Верховно Соведэй Сессиин историческа заседаниие соносхые, 1905 оной нэрэмжэтэ площадь дээрэхи Латвиин компартиин ЦК-гэй гэр соо ба бусад газарнуудта оломенгон хүнүүд сугларба.

СССР-эй составта Латвийска ССР-ые абаха тухай закон нэгэн дуугаар абтаба гэжэ Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй хамтарһан заседани дээрэ түрүүлэгшэ Шверниг соносхоходонь, баярай овацинууд захагүйгөөр нэрьебэ. Хүнүүд болбол бэе бэеэ амаршалалдаһан ба таалалдаһан байна, Советскэ Союзай хүндэлэлдэ, нүхэр Сталинай, солото Улаан Армиин ба Советскэ правительствын толгой нүхэр Молотовай хүндэ элдэ амаршалгын абяанууд сууряатаба. Үглөөдэр городто, сессиин историческа шиидхэбэридэ зорюулагдаһан арадай демонстраци зарлагдажа, Рига болбол һайн үдэрэй тухэлые абана, бүхы гэрнүүд дээрэ СССР-эй гүрэнэй тугууд намилзана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Советскэ Союзай столица—Москвагай Краснопрудна улицада баригдаһан шэнэ гэрнүүд. С. Свиделиин фото.

Ажалшадай гомодолнуудые наряар хаража үзэхэ

БМАССР-эй Конституциин 81-дэхи статья болбол советскэ правительствын законуудай наряар гүйсэдхэгдэлгые хинан сахиха хүндэтэ ба харюусалгата зорилгые республикын прокуратурын органуудта даалгана. Тэндэ иигэжэ хэлэгдэнэ:

„Законуудые Арадай Комиссариадуудаар ба тэдэнэй мэдэлдэ байһан учрежденинүүдээр, тус тус тушаалта нюурнуудаар ба тэрэшэлэн гражданинуудаар нарин нягтаар гүйсэдхэхэ ябадалые Бурят-Монголой АССР-эй территори дээрэ хинаха дээдэ надзор болбол Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союзай прокуророор сэхэ, мүн Российскэ Советскэ Федеративнэ Социалистическэ Республикын прокуророор ба Бурят-Монголой АССР-эй прокуророор дамжуулан бэелүүлэгдэдэг".

Социалистическэ законностиие хёрхоор сахиха—тон ехэ зорилго аймагуудай, городуудай прокуратурын органуудта даалгагдана.

Социалистическэ байгуулалтын амжалтануудые ба ажалшадай активностиин ургалта болбол советскэ аппараддахи дутуунууд ба бюрократическа үлэгдэлнүүдтэй тэмэсэхэ мүн тэрэшэлэн социалистическэ законностиие эбдэлгэтэй тэмэсэлые шангадхаха тухай асуудалые онсо хурсаар табина.

Зүгөөр, гражданинуудай эрхэнүүдые хамгаалга тухайда правительствоор гаргагдаһан законуудые хэрэг дээрэ бэелүүлхэ хүдэлмэри Улан-Удэ городой Центральна районой прокуратурада (прокурор нүхэр Чуков ба тэрэнэй орологшонь Еременко) муугаар табигдаһан байна.

Ажалшадай гомодолнуудые хаража үзэлгэ тухай асуудалые абаад үзэе. Энэ хадаа гражданинуудай эрхэнүүдыень хамгаалгые бэелүүлгын шухала асуудалнуудай нэгэн мүн байтарнь, энээндэ бюрократическаар, серьезно бэшээр ба хайша хэрэгээр хандана гэһэн фактнууд олон байха юм.

Ажалшад, илангаяа эхэнэрнүүд олон тоото гомодолнуудтайгаар прокуратурада хандана. Зарим организацинуудай ба учреждениинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд тушаа, мүн тэрэшэлэн алимент түлэхэһөө арсаһан нюурнууд тушаа гомододог байна.

Улан-Удэ городой Центральна районой прокуратурада, ажалшадай гомодолнууд ба мэдүүлгэнүүдые регистрацилха тусхай журнал-данса байдаггүй. Регистрационно юрэнхы журнал бии аад, тэрээн доторонь уголовно, гражданска хэрэгүүдэй бүхы саарһанууд, ажалшадай гомодолнууд ба мэдүүлгэнүүд хамта бэшэгдэнэ, тиимэһээ хэды, ямар гомодолнууд хэзээ ороо б, ямар хэмжээ абтаа б гэжэ мэдэхэ бэрхэтэй байна.

Энэ оной 6 һара соо ороһон 70 гаран мэдүүлгэнүүд тушаа юу хэгдэһэнь регистрациин книгэ соо тэмдэглэгдээгүй байба. Май һара хүрэтэр ороһон 33 гомодолнуудай судьба тухай юушье мэдэгдэнэгүй, тэдэ гомодолнууд прокуратурын хэрэгүүдтэ олдоогүй. Тэдэниие үгы болоо гэжэ тухайлхада болоно. 10 гаран гомодолнуудые „хаража үзэлгэ" 3-4 һарын торшо соо үргэлжэлһөөр. Эдэ гомодолнуудай харалгые түргэдхэхэ тухайда ямаршье хэмжээнүүд абтанагүй. Прокурор нүхэр Чуков ба тэрэнэй орологшо нүхэр Еременко гэгшэд гомодолнуудые өөһэдөө хаража үзэдэггүй, энэ хэрэгые техническэ хүдэлмэрилэгшэдтөө, нэрэлбэл, секретарь нүхэр Кругликовада даалгадаг. „Алиментнэ асуудалаар ороһон гомодолнуудые,—нүхэр Кругликова хэлэнэ,—прокурорто мэдээсэнгүйгөөр, зохихо газартань эльгээдэг би".

Прокурор нүхэр Чуков болбол, ВКП(б)-эйн Обкомой бюрогой, БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй ба БМАССР-эй СНК-гэй 1939 оной ноябриин 29-нэй хамтарһан заседаниин тогтоолые бэелүүлээгүй, харин, ажалшадай гомодолнуудые абалгын ба хаража үзэлгын хэрэгые самотегто табиһан байна. Гомодолнуудые хаража үзэлгэ ехээр удаардаг гү, али заримань мүргүйгөөр үгы болошодог байха юм.

Жэшээлхэдэ, гражданин И. И. Целивальников гэгшэһээ алимент нэхэһэн, гр-ка Ц. гэгшын гомодолынь ямаршье результадгүйгөөр 24 үдэрэй торшо соо баригдаад, тэрэнэй һүүлдэ Пригородно районой прокуратурада эльгээгдээ. Пенсеэ абаагүйн тухайда нүхэр Сотниковагай мэдүүлгэ 33 үдэрэй торшо соо баригдаһанай һүүлдэ, мүн Пригородно районой прокуратурада эльгээгдэһэн байна.

Тэрэшэлэн, гражданин Плотниковай гомодол—40 үдэр, Завьяновай—27 үдэр соо баригдаһан байгаа.

Нүхэд Щалашникова ба Напорная гэгшэдһээ март һарада ороһон гомодолнуудынь прокуратурын хэрэгүүд соо олдоогүй, хаанашье ороһониинь мэдэгдэнэгүй.

Улан-Удэ городой Центральна районой прокуратура болбол ажалшадһаа ороһон гомодолнуудые ехэнхидээ бусад организацинуудта эльгээдэг зантай.

Эдэ бүхы фактнууд юу харуулнаб гэбэл, Улан-Удэ городой Центральна районой прокуратура болбол ажалшадай гомодолнуудта бюрократическаар хандадагыень гэршэлнэ. Энэ волокитада, бюрократическа хандалгада эсэс табимаар болоо!

С. Цыжибон.

Авиациин үдэрэй урда тээ.

Улан-Удын аэроклубай курсантнууд ниидэжэ ерээд, машинануудайгаа материальна частьнуудые шалгаад байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ (зүүн гарһаа): Слышкин, Шагланов, Петелин ба Ладягин.

Пестеревэй фото.

Үбһэнэй хүдэлмэри дээрэ

Һүүлэй үдэрнүүдтэ наратай ба сэлмэг байна. Иимэ сагта үбһэнэй хүдэлмэри ябуулхада угаа зохид ба таатай байһан хадань колхозууд бүхы хүсөө үбһэхуряалгада табиха ёһотой байна.

... Энэ үдэр „Коминтерн" колхозой членүүд бүгэдөөрөө үбһэнэй хүдэлмэридэ гаранхай байба. Һургуулиин һурагшанарһаа эхилээд, 60-70 наһанай хүгшэд хүрэтэр, колхознигууд ба колхозницанууд тармалгада ба сомолгодо гараа. Хоёр полевой бригадын саад тээ, „Урда бэе" гэжэ участок дээрэ гурбадахи бригада ажаллаба. Эндэ правлениин членүүд, конторын хүдэлмэрилэгшэд бултадаа хабаадалсаа.

Гурбан ондоо газарта хүдэлмэрилһэн эдэ бригаданууд тэрэ үдэр үбһэ хуряалгые нилээд эршэмтэйгээр ябуулаа. Бригада бүхэн алагынь гурбан зуун бухал үбһэ һүрилбэ. Колхознигууд үнэн зоригоо табижа, эмхитэйгээр хүдэлмэрилһэнэйгээ результадта, сабшалга ба сомолгын хоорондо тохёолдоһон ехэхэн таһаралтые усадхажа шадаһан байна.

***

Сабшалан дээрэ, Иволгын сомсоведэй түрүүлэгшэ Ч. Султумов ерээ. Колхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй совещани һаяхан боложо, үбһэ хуряалгые ойрын үдэрнүүдтэ дүүргэхэ, таряа хуряалгадаа зэбсэг түгэсөөр гараха зорилго табигдаһан тухайда нүх. Султумов дэлгэрэнгыгээр хөөрэбэ.

Колхознигууд ба колхозницанууд ажалай дисциплиные бүри шангадхан, социалистическэ соревнованиие үргэнөөр дэлгэрүүлжэ, үбһэ хуряалгын планиие дары дүүргэхэ гэжэ шиидхэһэн байна. Мүн тэрэшэлэн үбһэнэй хүдэлмэри дээрэ һайнаар ажаллагшадые урмашуулхын тулада, шагналай фонд бии болгогдоо.

***

Үбһэнэй хүдэлмэри дээрэ колхознигууд слоороо гаража ажаллахатайнь хамта дутуу дунда зүйлнүүд элирүүлэгдэнэ. Эгээн түрүүн, ажалай бүтөөсын бүридхэл тон муугаар табигданхай. Хэнэй хэды шэнээниие хэһэнэйнь зэргээр ажалта үдэрнүүдые тэмдэглэхын орондо, харин тэрэниие бүдүүлигээр хазайлгаха ябадал үзэгдэнэ.

Жэшээнь, № 2 бригадада 5 косилканууд ба 50-60 колхознигууд ажалладаг. Теэд, тэдэнэй бүтөөһэн ажалайнь бүридхэл муугаар хүтэлэгдэнэ. Машинистнууд үдэр бүридэ 3, 5 – 3,5 гектар сабшаха нормотой юм. Тус бригадын учетчик нүх. Т. Бальжинимаев хадаа, косилкашан бүхэндэ үдэрэйнь нормо хэмжэжэ үгөөд, тэдэнэрэй хэды шэнээниие сабшаһан тухай нарин бүридхэл хэхын орондо, хүн бүхэндэ миил нэгэ „зуралаа" табяад гү, али заримдаа арба-хорин соото таамагаар нэмэжэ тэмдэглээд лэ байдаг байна. Энээнэй результадта, хэниинь һайнаар, хэниинь муугаар ажаллажа байһань бүри мэдэгдэнэгүй.

Үбһэнэй хүдэлмэридэ бүридхэл муу ба „зуралаагай" системын усадхагдаагүй байһан ушарһаа, бусад бригададашье машинистнууд үдэрэйгөө нормонуудые хэрзэргээр дүүргэжэ байһань элирнэгүй. № 1 бригадын табан косилканууд „Дээдэ намаг" гэжэ участок дээрэ бултадаа нэгэ газарта һубараад ябана. Тиимэһээ, тэдэнэй хэн нэгэнь зогсоходоо үлэгшэ косилкануудаа һаатуулжа, ажалай бүтөөсые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ ехэшэг түбэг ушаруулна. Үбһэнэй хүдэлмэридэ учедые наринаар хүтэлхэ гээшэ яаха аргагүй шухала.

Дашипылон.

Б.-М. искусствын декадада бэлэдхэл

Декадын бюллетень

„Баяр" ба „Энхэ-булад Баатар" зүжэгүүдэй эхин хүдэлмэри гол түлэб дүүрэө. Композитор Берлинский номеройгоо һүүлшын хүгжэмые бэшэжэ дүүргэбэ.

Үйлэдбэриин цехнүүдэй бүхы заказуудаа болзор соонь—августын 15-да үгөө хадань, „Баяр" августын 20-то харуулагдажа болохо байна. Августын 15-һаа монтировочно репетици эхилхэнь.

Августын 10-һаа хойшо шэнэ театрын сценэ дээрэ репетици болохо байна.

Балетын постановщик И. А. Моисеев „Баяр" пьесын „цам" гэжэ танецһаань бэшэ, танцевальна номернуудые бүгэдынь дүүргээ. Постановочно часть хадаа «цам» танецые мүнөө хүрэтэр багуудаар хангаагүй байха юм.

„Энхэ-булад баатар"

Бүхы спектаклиин харань ба дүрбэдэхи актын хүдэлмэри дүүрэө. Мүнөө оперын нэгэдэхи актын эхинэй түгэсхэлэй хүдэлмэри ябуулагдана. Һаядаа рольнуудые гүйсэдхэгшэдтэй репетици эхилхэнь.

„Эржен"

4 картинынь хара бэлэн болоо. Һүүлэйнь 5-хи картина дээрэ мүнөө хүдэлмэрилжэ байна. „Эржен" пьесын рольнуудые гүйсэдхэгшэд хадаа вокальна партинуудаа сээжэлдэжэ байна. „Эржен" пьесын репетици һаядаа шэнэ театрын сценэ дээрэ үнгэргэгдэхэ.

Филармони

Түгэсхэлэй концертын бүхы номернууд бэлэдхэгдэжэ байна. Арадай инструментнүүдэй оркестр өөрын'өө хүдэлмэриие амжалтатайгаар ябуулна. Мүнөө хүрэтэр симфоническа оркестрын хүнүүд хүсөөдүй, 12 оркестрантнууд дутана, мүн бүхы оркестртэнь миил ганса альт скрипкэ байна.

Цэдэн Галсанов.

Дууша басаган

Һайхан зүрхыш дуулахаяа һанаан сэдьхэл хүдэлнэл,
Һаран сэлмэг шарайһыш һайхашаажа хүдэлнэл;
Хэлэхэдэ зөөлэхэн нэрэшни Байгал дээгүүр зэдэлнэл,
Барихада идамхан гарнуудшни Саян дээгүүр хүтэлнэл,
Ирагуу дууша байналши, инаг бурят басаган.

Торгон харахан үһэншни толо татан галтанал,
Зулгы алтан харзасгай—нидхэш ниидэн далланал.
Дон сагаан шүдэншни дуунайш дорьбоо заһанал,
Дүрдам аглаг бэешни дуранайш дээжэ заланал.
Гуурһам өөрөө гүйнэл, инаг бурят басаган.

Сэсэн шинии зугааһаа сэсэг задаран урганал,
Сэсэг дээгүүр гургалдай сэбэр арияа гарганал.
Шүлэгшэ, ажалша хүбүүд шагнан, сэгнэн жарганал:
Үнгын инагай угаһаар үри зүрхэеэ залганал
Ирагуу дууша шэмтаяа, инаг бурят басаган.

Уран налгай бэеэрээ угалза оён хатарнаш!
Агуу баатар арадайнгаа агуу образ гарганаш!
Улаан Москва айшалжа оюун билигээ харуулхаш,
Галта орден носоожо, габьяата солоор бадархаш.
Эрхим манай артистка, инаг бурят басаган.

Аба оромнай байдалыш субад эрдэнеэр зохёонол,
Айдар наһанайш заяае аадар-жаргалаар угаанал.
Мүнхэ үнэн дурышни дурдам һолонго зааланал,
Мүшэтэ һүни хасарышни мүнгэн шүүдэр тааланал..
Энэ шүлэгым уншаарай, инаг дууша басаган.

Хэзээ, хэзээ худануудай баян хэшэг гарагша ааб?
Хэзээ, хаана төөлэйтэй хорим түрэ наярагша ааб?
Хэн хүбүүн золтойдоо хүрьгэн-духаряа баригша ааб?
Хэн поэт обтойдоо уран юрөөл уншагша ааб?
Минии шүлэгүүд атаархана, инаг бурят басаган.

Хэрбээ дайсанай хорхойтоод, дуундаш ерээ һаань, шадахаш,
Хэтэһээ нангин шахаата биһэлигээ һанахаш.
Шэлэмэл дорюун инагтаяа шэрүүн дайнда хатаруулхаш,
Бардам омог дуугаараа баатар нүхэдөө зоригжуулхаш!
Эрэлхэг зангыш мэдэнэм, дууша бурят басаган.

Үглөө үүрээрш дууланам, үдэшэ, орондоош шагнанам.
Үдэр бүри сууряатай болонол дуушни, магтанам.
Дэлхэйн сцэнэһээ дуулахаш,—дэмы бэшэ,—зүгнэнэм,
Дабхар бисээр дабтаха тэрэ золышни угтанам,
Суута ирагуу дууша, солото бурят басаган.

Ч. Ш. ШАГДАРОН.

Бурят-монгол хэлэнэй синтаксисэй шухала асуудал

(*Үргэлжэлэл. Эхинь үсэгэлдэрэй номерто*).

Хэлэлгын бодото ба хүлеэгдэһэн обородууд соо байһан нэмэлтэ

1. Переходно глагол болбол хэлэгшэтэй ба сэхэ нэмэлтэтэй мэдүүлэлые **хэлэлгын бодото оборот** [7]) гэнэ. Бата **Доржые** хаяба. Наран **газар** шарана. Шоно **нохой** бариба.

Хэлэлгын бодото оборот соо сэхэ нэмэлтэнь залгалтагүй үйлын падеждэ байдаг ушарһаа, нэрлүүлэгшэһээ илгаруулхань бэрхэ тула хэлэгшын урда тээ зэргэлээд байгшань сэхэ нэмэлтэ гэхэ гурим тогтоохо хэрэгтэй. Хэрбээ «Нохой шоно бариба» гээ һаа, „нохой" гэжэ үгэнь түрүүшын мэдүүлэл соо сэхэ нэмэлтэ байһанаа эндэ нэрлүүлэгшэ болоно. Зүгөөр, бурят хэлэндэ удхын сохилтотой члениинь хэлэгшэдээ дүтэ байхые хүсэдэг ушарһаа, нэрлүүлэгшэ дээрэ удхын сохилто хээ һаа, сэхэ нэмэлтэнь нэрлүүлэгшын урда тээ гаража болохо юм. Нэрлүүлэгшын урда тээ гараһан сэхэ нэмэлтэ заабол үйлын падежэй залгалта абаһан байха ёһотой. Жэшээ: **Шоные** нохой бариба. („Нохой" гэжэ үгэнь удхын сохилтотой нэрлүүлэгшэ болоно).

2. Хүлеэгдэһэн шэнэ һууряараа байһан глагол хэлэгшэдэй мэдүүлэлые **хэлэлгын хүлеэгдэһэн оборот** [8]) гэнэ. Иимэ оборот соо байһан нэмэлтэ заабол зүгэй падеждэ орожо хүтэлэгдэхэ ёһотой. Доржо **Батада** хаягдаба. Нохой **шонодо** бажуулгаба. Гомбо **наранда** шаруулба.

Бодото обородые хүлеэгдэһэн оборот болгожо һэлгээ һаа, бодото обородой сэхэ нэмэлтэнь хүлеэгдэһэн обородой нэрлүүлэгшэ боложо, нэрлүүлэгшэнь хүлеэгдэһэн обородой косвенно нэмэлтэ болодог гуримтай. Шоно гүрөөһэ эдибэ (бодото оборот). Гүрөөһэн шонодо эдюулбэ (хүлеэгдэһэн оборот).

[7]) Действительный оборот речи.
[8]) Страдательный оборот речи.

Тэмдэгэй ба юумэнэй нэрэдэ нэмэлтэ.

1. Нэмэлтэ болбол ехэнхидээ глаголдо хабаатай байхаһаа гадна, мүн заримдаа тэмдэгэй нэрэдэ хабаатай. Тиихэдээ юумэнэй шанар тэмдэгые жэшэжэ, сасуулжа харуулһан удхатай байдаг. Аэроплан **автомобильһаа** һураггүй түргэн ябадаг. Манай бригада **танайхиһаа** дээрэ хүдэлнэ. Колхознай **малаар** баян. Симментальска үүлтэрэй үнеэд эндэхи **үнеэдһээ** нилээд ехэ һү үгэдэг. Гурбан **хоёрһоо** ехэ. Шэнһэн **нарһанда орходоо** хатуу модон.

2. Причастиһаа гараһан юумэнэй нэрэдэ хабаатай нэмэлтэ байдаг. **Конференцидэ** ерэгшэд бусаба. **Суглаанда** ошогшоднай ерээ гү?

II. Ушарлагша [9])

Үйлын болохо ушарлал харуулһан юрын члениие **ушарлагша** гэнэ.

Хонид **мааралдаад** ерэбэ. **Үглөөдэр** пионерскэ сбор болохо. Билиг **шангаар** уншаба. Улан **Удэдэ** стахановецуудай слет болоо. Эдэ мэдүүлэлнүүд соо „мааралдаад, шангаар" гэһэн үгэнүүд үйлын бүтэхэ арга харуулна. „Үглөөдэр"—саг харуулна. «Улан-Удэдэ»—байра харуулна. Ушарлагша болбол глаголдо хабаатай. Зүгөөр, тэмдэгэй зэргэ харуулһан байбал тэмдэгэй нэрэдэ хабаатай. **Эрхим** һайнаар бэшэбэ. Заан—**нилээд** хүшэтэй амитан юм.

Ушарлагша ехэнхидээ наречи ба деепричастяар гарадаг, мүн юумэнэй нэрэ, тэмдэгэй нэрэ, тоогой нэрэ, түлөөнэй үгэ, причасти ба междометеэр гарадаг. Удхаараа найман ондоо боложо илгардаг: 1) арга ушарлагша, 2) байра ушарлагша, 3) саг ушарлагша, 4) шалтагаа ушарлагша, 5) зорилго ушарлагша, 6) услови ушарлагша, 7) зүрилдөө ушарлагша, 8) хизаар ушарлагша.

1. Арга ушарлагша [10])

Арга ушарлагша болбол үйлын бүтэхэ арга (яажа, ямар аргаар бүтэһэниие) харуулдаг, яажа? яагаад?, яан?, яажа байжа?, яад гэжэ?, яа яаһаар?, яал гээд? яагаа?, ямараар? (ямар?), Хэды дахин? (хэды?), хэдыгээр? г.м. асуудалда харюусадаг юм.

Наречи (арга харуулһан). **Няза** дараба. **Соо** хадхаба. **Арай** гэжэ ерэбэ. **Ото таһа** мартаба. **Баһа** ошобо. **Үшөө** унша.

Арга ушарлагша болбол зэргын наречеэр гарахадаа тэмдэгэй зэргэ харуулжа, „хэр зэргэ?" гэһэн асуудалда харюусадаг. **Тон** һайн шанартайгаар бүтөөбэ. **Ехэ** ураар зураһан байна. **Шэб** харанхы байгаа. **Шал** һогтуу хэбтэнэ һэн.

Деепричасти. **Татажа** абаба. **Мөөрэлдөөд** ерэбэ. **Ябан** һууба. **Ябажа байжа** хэлэбэ. **Татагад татагад** гэжэ хэбтэбэ. **Гүй гүйһөөр** ерэбэ. **Гүйд** гээд болибо. **Ябангаа** хүрэбэ. **Һуумгашаа** унтаба. **Ябан алдаад** болибо.

Тэмдэгэй нэрэ. (Зэбсэгэй ба заримдаа нэрын падеждэ). **Сэбэрээр** бэшэбэ. **Түргэнөөр** уншаба. Автомобиль **түргэн** ябадаг байна **Ашаагүй** һууба. **Аниргүй** болобо.

Тоогой нэрэ. Х. Намсараевай „Цэрэмпэлые" **хоёр дахин** уншааб. „Чапаев" гэжэ фильм **дүрбэ** хараа һэм. Бидэ **дүрбүүлэн** ошохобди. **Гурба гурбаар** илгаба. Иигэжэ тоогой нэрээр гарахадаа үйлын хэмжээ харуулдаг.

Юумэнэй нэрэ, түлөөнэй үгэ ба причасти „шэнгеэр, мэтээр, мэтэ" гэһэн дахуул үгэтэй байхадаа сасуулһан, жэшэһэн арга харуулдаг. **Шоно шэнгеэр** улиба. **Нам шэнгеэр** бэшэгты. **Гургалдай мэтээр** дуугарба. **Бороо гээшэ хүнэгөөр адхаһан шэнгеэр** оробо. **Гүсын хоолой мэтэ** гүлдыжэ байба. Зэбсэгэй падежээр гарадаг. **Морёор** ерээб. **Һүрэгөөрөө** ерэбэ.

Междомети. Шааруулнууд **шааг-шааг** гэлдэжэ шааяна.

[9]) Обстоятельство.
[10]) Обстоятельство образа действия.

2. Байра ушарлагша [11])

Байра ушарлагша болбол үйлын байра (болохо газар) харуулдаг, хаана?, хаагуур?, хайша?, хаанаһаа? г.м. асуудалда харюусадаг юм. Байра ушарлагша болбол байра харуулһан наречи, юумэнэй нэрэ ба түлөөнэй үгөөр гарадаг.

Наречи: Хойно гал улабхина. **Баруун тээ** малнай ябана. **Зүүгээр** ерэбэ. **Баруун тээһээ** һалхилба. **Зүүн урда** сахилгаалба. **Урагшаа** ошоо һэн.

Дахуул үгэтэй юумэнэй нэрэ. Бодото дахуул үгэ „соо, соогуур, сооһоо" юумэнэй нэрэтэй ябахадаа үйлын байра харуулжа шададаг. **Гэр соо** оробо. (Юумэн дотор гэһэн удхатай). **Ой соогуур** гараабди. (Юумэн дотор аад, хүндэлэн гэһэн удхатай) **Дал сооһоо** малаа гаргаба. (Юумэн доторһоо эхилжэ гараһан удхатай). Мүн байра харуулһан наречиһээ гараһан дахуул үгэнүүд „дээрэ, доро, дотор, уруу, өөдэ, тээшэ г.м." юумэнэй нэрэтэй ябахадаа үйлын байра харуулдаг. **Стол дээрэ** байна. **Ханза дотор** хэбэ. **Хада өөдэ** гараба. **Харгы уруу** ябаба. **Хана тээшэ** боло. **Стол доро** таби.

Зүгэй падеждэ байһан юумэнэй нэрэ. Балдан **Улан-Удэ** ошоо һэн. Радна **Улан-Удэдэ** һурадаг. **Хүндыдэ** хүүебэ, хүтэлдэ найгаба. Малнай **хадада** гараба.

Зүгэй падежээр гараһан байра ушарлагшые мүн зүгэй падежээр нэмэлтэһээ илгаруулхын тула „соо, дээрэ г. м." дахуул үгэтэй болгоод үзэхэ ёһотой. Дахуул үгэтэй болоод байхадаа, хэрбээ удхань үйлын байра харуулжа хамтадаа „хаана?" гэһэн нэгэ асуудалда харюусаа һаа—байра ушарлагша гээшэ, хэрбээ удхаараа таарахагүй байгаа һаа нэмэлтэ гээшэ. **Ойдо** ан ябадаг. **Ой соо** ан ябадаг. Малнай **хадада** гараба. Малнай **хада дээрэ** гараба. (Эндэ „ойдо, хадада"—байра ушарлагша). **Түлеэндэ** ошобо. **Малда** гараба. (Энэ „түлеэндэ, малда"—нэмэлтэ. „Түлеэн соо ошобо. Мал соо гараба" гэжэ хэлэһээ удхатай бэшэ).

Зэбсэгэй падеждэ байһан юумэнэй нэрэ. Би **городоор** ябаад ерээб. **Артелеэртнай** юу болоноб? **Сонхоор** оробо. **Колхозоор** ябааб.

Байра ушарлагшые нэмэлтэһээ илгаруулхын тула, мүн дахуул үгэтэй болгоод үзэхэ ёһотой. Би **город соогуур** (хаагуур?) ябаад ерээб. Нэмэлтэ байгаа һаа удхаараа таарахагүй. **Хюрөөгөөр** модо хюрөөдэдэг. Энэ нэмэлтэ байна. „**хюрөө соогуур** модо хюрөөдэдэг" гэжэ хэлэхэгүй.

[11]) Обстоятельство места.

Харюусалгата редактор Р. БИМБАЕВ.

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Каландарашвили, 19. Телефоны; отв. редактора — 3-23; секретариата — 3-44; отделов партийной жизни, агитации и пропаганды—7-55 (2 зв.); сельхоз. отдела — 7-55; отделов кадров и писем — 5-07.

Типография НКМП. Уполномоченный Бурглавлита № 3181